

DYPLOMACJA

- I. DEFINICJA
- II. ELEMENTY i METODY DYPLOMACJI
- III. APARAT ORGANIZACYJNY
- IV. CELE MERYTORYCZNE
- V. CELE DZIAŁAŃ DYPLOMACJI
- VI. FUNKCJE DYPLOMACJI
- VII. FUNKCJE WSPOMAGAJĄCE
- VIII. TERMINOLOGIA
- IX. HIERARCHIA PRZEDSTAWICIELI DYPLOMATYCZNYCH
- X. PRAWO MIĘDZYNARODOWE
- XI. INFORMACJE DODATKOWE I KOŃCOWE

I. DEFINICJA

Dyplomacja z języka starogreckiego *diploma* to drewniane, powiązane tabliczki będące w starożytności dowodem posiadanych pełnomocnictw.

Istnieje około 40 definicji dyplomacji (jak każda dyscyplina humanistyczna nie poddaje się ścisłemu określeniu). Najogólniej ujmując jest to **treść i forma działania oraz zespół osób reprezentujących**.

Dyplomacja jest podstawową formą zewnętrznego działania państwa. To taktyka i strategia polityki międzynarodowej. Często termin dla terminu dyplomacja stosuje się zamiennie termin **polityka zagraniczna**.

Przy założeniu, że każdy organizm państwowy prowadzi działalność poprzez reprezentantów dyplomacja to:

oficjalna i uprawniona działalność państwa (jego organów), skierowana na zewnątrz i mająca na celu realizację bieżących zadań polityki zagranicznej państwa; również zapewnienia ochrony praw i interesów państwa i jego obywateli w drodze prowadzenia rokowań i zawierania umów międzynarodowych; jest jednym z elementów polityki zagranicznej państwa.

II. ELEMENTY i METODY DYPLOMACJI

Możemy wyróżnić 4 elementy dyplomacji:

1. **podmiotowy** – definiujący działający podmiot → państwo;
2. **organiczny** – uściślający podmiot → działalność w imieniu państwa jedynie jego organów oraz upoważnionych osób fizycznych;
3. **teleologiczny** (celowościowy) – definiujący cel działania dyplomatycznego → realizacja strategii politycznej zawartej w założeniach polityki zagranicznej państwa (w tym doktryn politycznych);
4. **metodyczny** – określający specyficzne metody działalności dyplomatycznej → prowadzenie rokowań w celu zawarcie umowy międzynarodowej

Metody działalności dyplomatycznej są specyficzne z uwagi na swój zewnętrzny charakter. Wymagają taktu, zręczności, ostrożności, umiejętności zawierania kompromisów. Metoda działań jest zatem nauką i sztuką:

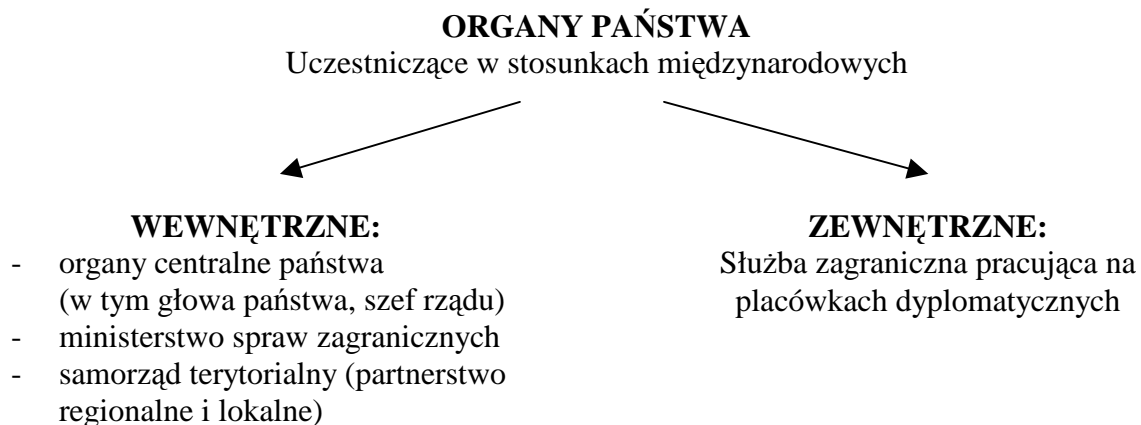
- rokowań z obcymi państwami (ich przedstawicielami dyplomatycznymi);
- reprezentowania państwa na zewnątrz.

III. APARAT ORGANIZACYJNY

Państwo – osoba prawna – nabywa prawa, zaciąga zobowiązania wyłącznie poprzez osoby fizyczne (upoważnione przez Konstytucję lub inne akty prawne).

Aparat organizacyjny jest to ogół ludzi – osób fizycznych, prowadzący działalność dyplomatyczną, stosownie do tego upoważnionych, wykonujących określone zadania.

Państwo uczestniczy w stosunkach międzynarodowych poprzez swoje organy, a te poprzez swoich pracowników.

IV. CELE MERYTOTYCZNE

1. **narodowy** – ochrona:
 - a) interesów społecznych, politycznych i ekonomicznych państwa i obywateli
 - b) bezpieczeństwa militarnego, politycznego i ekonomicznego państwa oraz osobistego, bytowego (materialnego) i prawnego obywateli;
2. **uniwersalistyczny** – rozwój stosunków międzynarodowych poprzez skuteczne przewycięzanie sprzeczności interesów członków społeczności międzynarodowej.

V. CELE DZIAŁAŃ DYPLOMACJI

1. **pierwotny** – nawiązywanie (również uznawanie istnienia państwowości) i utrzymywanie stosunków dyplomatycznych;
2. **reprezentacyjny** – odpowiednie reprezentowanie państwa i społeczeństwa oraz ich interesów;
3. **angażujący** – mający na celu dobrze usposobić rządy pozostałych członków społeczności międzynarodowej do własnego państwa oraz ich zaangażowanie dla dobra macierzystego kraju;

4. **obserwacyjny** – prawidłowe obserwowanie polityki zagranicznej innych państw oraz całej rzeczywistości międzynarodowej i informowanie innych rządów o wnioskach płynących z tej obserwacji → zadanie praktycznego doradztwa i pomoc w procesach decyzyjnych własnego rządu;
5. **negocjacyjny** – uzgodnienia oraz przygotowania porozumień dwu- i wielostronnych w drodze negocjacji i rokowań.

VI. FUNKCJE DYPLOMACJI

1. **symbolicznej reprezentacji** – identyfikowanie osoby dyplomaty (przedstawiciela dyplomatycznego) z reprezentowanym krajem; stąd prestiż dyplomaty warunkuje godną reprezentację → cel ceremoniału dyplomatycznego (protokołu dyplomatycznego);
2. **politycznej reprezentacji** – działalność polityczno – informacyjna dyplomaty, który uczestniczy w kształtowaniu polityki zagranicznej poprzez:
 - a) utrzymywanie kontaktów politycznych w kraju pobytu;
 - b) przesyłanie informacji, ocen i wniosków do rodzimego ministerstwa spraw zagranicznych (różne stopnie poufności i tajności; poczta dyplomatyczna) → pośredni wpływ na politykę kraju pobytu
3. **prawnej reprezentacji** – dyplomata:
 - a) ochrania obywateli swojego kraju i ich mienie za granicą;
 - b) zaciąga zobowiązania polityczne;
 - c) podpisuje umowy międzynarodowe – w tym gospodarcze, kulturalne i naukowe → wspomaga politykę zagraniczną państwa

VII. FUNKCJE WSPOMAGAJĄCE

1. **określająca** – określenie zadań polityki zagranicznej (działanie nieprzerwane, dostosowane do aktualnej rzeczywistości międzynarodowej);
2. **oceniająca** – ocenianie polityki zagranicznej innych państw i rządów poprzez pryzmat własnych interesów;
3. **selekcjonująca** – eliminacja niezgodności pomiędzy własną a obcymi politykami zagranicznymi oraz wybór zagadnień tworzących sferę zgodności celów i problemów;
4. **preskrypcyjna** – wskazywanie odpowiednich metod osiągnięcia przez politykę zagraniczną celów i zadań a także dobranie środków do celów na każdym etapie realizacji; przygotowanie różnych wariantów działania.

VIII. TERMINOLOGIA

Dyplomacja jak każda dziedzina wiedzy operuje określonymi pojęciami i terminami, które należy znać aby rozumieć jej istotę i swobodnie posługiwać się jej dorobkiem.

AGENTURA - grupa, zespół bądź organizacja agentów, ludzi działających na korzyść innego państwa. Ma na celu zdobywanie ważnych informacji politycznych, wojskowych, gospodarczych, naukowych objętych tajemnicą państwową. Jest to zorganizowana forma wywiadu często ukrywająca się pod instytucjami handlowymi lub kulturalnymi.

AGREEMENT – uzyskanie zgody jakiegoś państwa na mianowanie do służby dyplomatycznej na jego terytorium osoby mającej reprezentować inne państwo. Jest to wyrażenie zgody w drodze poufnej i poprzedza oficjalną nominację dyplomaty.

AKREDYTACJA – oficjalne uprawnienie przedstawiciela państwa do pełnienia funkcji przedstawiciela w innym państwie lub przy organizacji międzynarodowej.

AMBASADA – oficjalne przedstawicielstwo najwyższej rangi jednego państwa na terytorium innego. Ambasada jest terenem eksterytorialnym, wyłączonym spod prawa i władz kraju, w którym się znajduje.

AZYL DYPLMATYCZNY – schronienie udzielane cudzoziemcowi (uchodźcy politycznemu, prześladowanemu lub ściganemu za przestępstwo polityczne w rozumieniu prawa danego kraju) przez placówkę dyplomatyczną obcego kraju (ewentualnie obszar eksterytorialny, jak np. statek, wody terytorialne, pokład samolotu czy teren bazy wojskowej). Azyl nie jest udzielany przestępcom kryminalnym zbiegłym za granicę. Zasady udzielania azylu określa międzynarodowe prawo.

DEMARCHE – oficjalne wystąpienie rządu lub ministerstwa spraw zagranicznych wobec innego państwa. Może to być wystąpienie pisemne lub ustne za pośrednictwem ambasadora. Zawiera ono zwykle protest lub ostrzeżenie w związku z naruszeniem, np. wód terytorialnych lub złamaniem umowy międzypaństwowej.

DYKTAT – w stosunkach międzynarodowych oznacza narzucenie słabszemu państwu lub pokonanemu w wojnie, warunków traktatu bez rozmów wstępnych i bez uznawania wysuwanych postulatów. Zwykle mocarstwo traktuje w ten sposób swoje państwa satelickie. Wszelkie układy między nimi są w rzeczywistości dyktami mocarstwa. Niemcy nazwali dyktatem Traktat Wersalski.

DYPLMACJA PREWENCYJNA - działania państw lub organizacji międzynarodowych, których celem jest zapobieganie konfliktom lub ograniczanie ich zasięgu. Dyplomacja prewencyjna to szereg stosowanych środków: wczesne ostrzeżenie, rozmieszczenie prewencyjne wojsk, tworzenie stref zdemilitaryzowanych, wymiana misji wojskowych. Możemy wyróżnić dwa zasadnicze rodzaje dyplomacji prewencyjnej - wczesną (zastosowanie metod pokojowych pozwalających na rozwiązanie sporu przed wybuchem konfliktu) i opóźnioną (próba wpłynięcia na zwaśnione strony by zaniechały sporu, gdy bliski już jest konflikt).

EKSTERYTORIALNOŚĆ – wyłączenie pewnego terytorium czy placówki spod przepisów prawnych obowiązujących w danym państwie. Dotyczy to np. przedstawicielstwa innego państwa. Cudzoziemcy pracujący w takiej placówce podlegają tylko przepisom prawa obowiązującego w ich kraju. Istnieją również obszary wód eksterytorialnych na morzach i oceanach świata. Z prawa eksterytorialności korzystają okręty wojenne przybywające z wizytą obcych państw i przebywające na ich wodach terytorialnych.

EXEGUATUR – oficjalne uznanie przez państwo konsulatu obcego państwa i zezwolenie na wykonywanie jego funkcji dyplomatycznych.

IMMUNITET DYPLMATYCZNY – przywilej osób pełniących służbę dyplomatyczną w obcym kraju, wyłączający ją spod prawa karnego, cywilnego i nakazów administracyjnych tego kraju. Osoby te mają zapewnioną nietykalność osobistą, zwolnienie od kontroli celnej na granicy itd. Dyplomata łamiący prawo kraju, w którym pełni misję, może być z niego tylko wydalony (uznany za persona non grata), a nie pociągany do odpowiedzialności.

KONCYLACJA – postępowanie pojednawcze we wszelkiego rodzaju sporach międzynarodowych przy udziale organów powołanych przez strony (stałych lub tymczasowych). Celem koncytacji jest pokojowe rozwiązanie konfliktu oparte na znalezieniu źródła sporu oraz jego rozwiązania. Wymienionymi organami są zazwyczaj komisja badawcza (poznawanie faktów) i pojednawcza (poszukiwanie rozwiązań).

KONSULAT – placówka obcego państwa na terytorium innego kraju, urząd podległy konsulowi. Konsulat zajmuje się przede wszystkim reprezentowaniem interesów gospodarczych, kulturalnych i prawnych, nie reprezentuje głowy państwa.

KORPUS DYPLMATYCZNY – ogół przedstawicieli dyplomatycznych w danym państwie. Szefem korpusu dyplomatycznego jest najstarszy rangą spośród wszystkich przedstawicieli – dziekan, zwykle jest to Nuncjusz Apostolski – Ambasador Stolicy Apostolskiej (Watykanu). Cały korpus dyplomatyczny występuje zwykle podczas ważnych uroczystości państwa, w którym przebywa lub w powitaniach głów obcych państwa.

LIST ŻELAZNY - dokument wydawany najczęściej przez sąd lub ministerstwo sprawiedliwości przestępcy przebywającemu za granicą i umożliwiający mu powrót do kraju oraz obronę przed sądem. Placówka dyplomatyczna, która udzieliła azylu cudzoziemcowi może wystąpić do władz o wystawienie takiego dokumentu, by obywatel mógł ten kraj opuścić.

LISTY UWIERZYTELNIAJĄCE – dokument wystawiony przez głowę państwa ambasadorowi lub posłowi wysłanemu z misją do innego kraju. Ambasador składa listy głowie państwa, w którym rozpoczyna służbę dyplomatyczną. Jest to oficjalne potwierdzenie prawomocności misji ambasadora, którego urzędowanie rozpoczyna się z chwilą złożenia listów.

MEDIACJA - pośredniczenie osoby, organizacji lub państwa w sporze między stronami. Jest to ważny i często stosowany w kontaktach międzynarodowych sposób pokojowego załatwiania konfliktów w sytuacjach, kiedy strony nie chcą lub nie mogą prowadzić rokowań bezpośrednich. Często mediacja jest tylko inicjatywą, wstępnym etapem przed bezpośrednimi rokowaniami stron.

MEMORANDUM – oficjalne wystąpienie dyplomatyczne, pismo wystosowane w imieniu państwa, dotyczące aktualnego przedmiotu rokowań. Memorandum przedstawia pogląd państwa na przedmiot rokowań, jest zwróceniem uwagi na istotne elementy natury faktycznej i prawnej. To ułatwia drugiej stronie lepsze zrozumienie sprawy, ale nie jest to stawianie warunków. Zgodnie ze zwyczajami dyplomatycznymi memorandum wystosowuje się bez pieczęci i podpisu. Często dla określenia memorandum używa się francuskiego wyrażenia AIDE MEMOIRE.

NORMALIZACJA – doprowadzenie do poprawnych, zgodnych z międzynarodowymi normami, stosunków dyplomatycznych między państwami.

NOTA DYPLMATYCZNA – oficjalne, urzędowe pismo państwa do innego państwa przekazywane drogą dyplomatyczną. Przykładem jest nota protestacyjna złożona przez przedstawiciela dyplomatycznego w imieniu swojego rządu.

NOTYFIKACJA - przekazanie innemu państwu (bądź grupie) informacji w formie noty dyplomatycznej, zazwyczaj o istotnej treści.

PASZPORT – dokument tożsamości obywatela, upoważniający go do przekroczenia granicy i przebywania w obcym kraju. Oprócz paszportu zwyczajnego istnieje paszport dyplomatyczny dla osób korzystających z przywilejów dyplomatycznych (m.in. zwolnienie z kontroli granicznej). Paszport konsularny, z którego korzystają obywatele na stałe mieszkający za granicą; paszport służbowy przysługujący osobom delegowany za granicę służbowo.

PERSONA NON GRATA – osoba niemile widziana, niepożądana. Określenie wobec dyplomaty obcego państwa, który dopuścił się złamania prawa lub swoim nietaktownym zachowaniem czy wypowiedziami oficjalnymi obraża państw, w którym pełni misję. Uznanie kogoś za persona non grata oznacza zalecenie opuszczenia kraju w wyznaczonym terminie.

POCZTA DYPLMATYCZNA – korespondencja przedstawiciela dyplomatycznego z macierzystym ministerstwem spraw zagranicznych mająca status nietykalności i nie jawności, wolna od kontroli celnej (związana z immunitetem, dyplomatycznym); również bagaż dyplomatyczny (dyplomaty, chroniony immunitetem dyplomaty).

POKOJOWE WSPÓŁISTNIENIE – zasada współzycia, bezkonfliktowego istnienia obok siebie państw o odmiennych ustrojach politycznych. Koncepcja taka powstawała jako alternatywa wobec „zimnej wojny” i zakładała współpracę państw w dziedzinie gospodarczej, naukowo-technicznej oraz wyeliminowanie wojny jako metody rozstrzygania sporów. Po raz pierwszy koncepcja taka pojawiła się po 1956 roku, kiedy to w ZSRR obalono kult Stalina i pogląd, że zadaniem państwa komunistycznych jest walka z demokracjami zachodnimi w imię rewolucji światowej.

PROTOKÓŁ DYPLMATYCZNY – zbiór przepisów, zasad postępowania i zachowania się polityków i dyptomatów w stosunkach międzypaństwowych. Jest to ceremoniał obowiązujący podczas składania wizyt przez oficjalne delegacje państwowe, podczas uroczystości państwowych i konferencji międzynarodowych.

RETORSJA – rodzaj odwetu w stosunkach między państwami, ale zgodnego z prawem międzynarodowym. Jeżeli jedno państwo wywali ambasadora podejrzanego o łamanie prawa, to drugie uczyni to samo. Przy czym ambasadorowi wydalaniem nie zarzuca się żadnej bezprawnej działalności.

ROKOWANIA - rozmowy prowadzone między delegacjami państwowymi, poprzedzające zawarcie porozumienia. Inaczej pertraktacje, negocjacje, rozmowy.

SANKCJA – środek represyjny stosowany wobec państwa łamiącego przepisy prawa międzynarodowego. Najczęściej stosowane są sankcje gospodarcze, rzadziej polityczne i wojskowe. Współcześnie występuje stosowanie sankcji przez jakieś państwo z własnej inicjatywy przeciwko innemu, np. USA wobec PRL w odpowiedzi na wprowadzenie stanu wojennego. Częściej jednak stosowane są sankcje na mocy Uchwały ONZ. Dotyczy to państwa, które systematycznie łamią prawa człowieka, popierają terrorizm, dopuszczają się agresji lub prowadzą wojnę z pogwałceniem konwencji międzynarodowych.

STATUS QUO – istniejący w danej chwili stan prawny i polityczny. Zwrot używany w umowach międzynarodowych, traktatach, rozejmach. Przykładem mogą być strony

podpisujące rozejm, zgadzające się na aktualnie istniejący stan posiadania terytoriów zajętych podczas działań wojennych. Jeżeli uzgadniają przywrócenie poprzedniej sytuacji używają określenia STATUT QUO ANTE.

SZPIEGOSTWO – gromadzenie informacji i dokumentów stanowiących tajemnicę jednego państwa i przekazywanie innemu państwu. Szpiegostwo jest przestępstwem przeciwko bezpieczeństwu i interesom państwa i podlega karze za zdradę stanu. Współcześnie, obok szpiegostwa politycznego i wojskowego jest szeroko rozpowszechnione szpiegostwo gospodarcze, które polega na wykradaniu i sprzedawaniu tajemnic dotyczących nowoczesnych technologii.

TRAKTAT – umowa międzynarodowa o treści politycznej, gospodarczej lub kulturalnej i naukowej, zawierana w uroczystej formie.

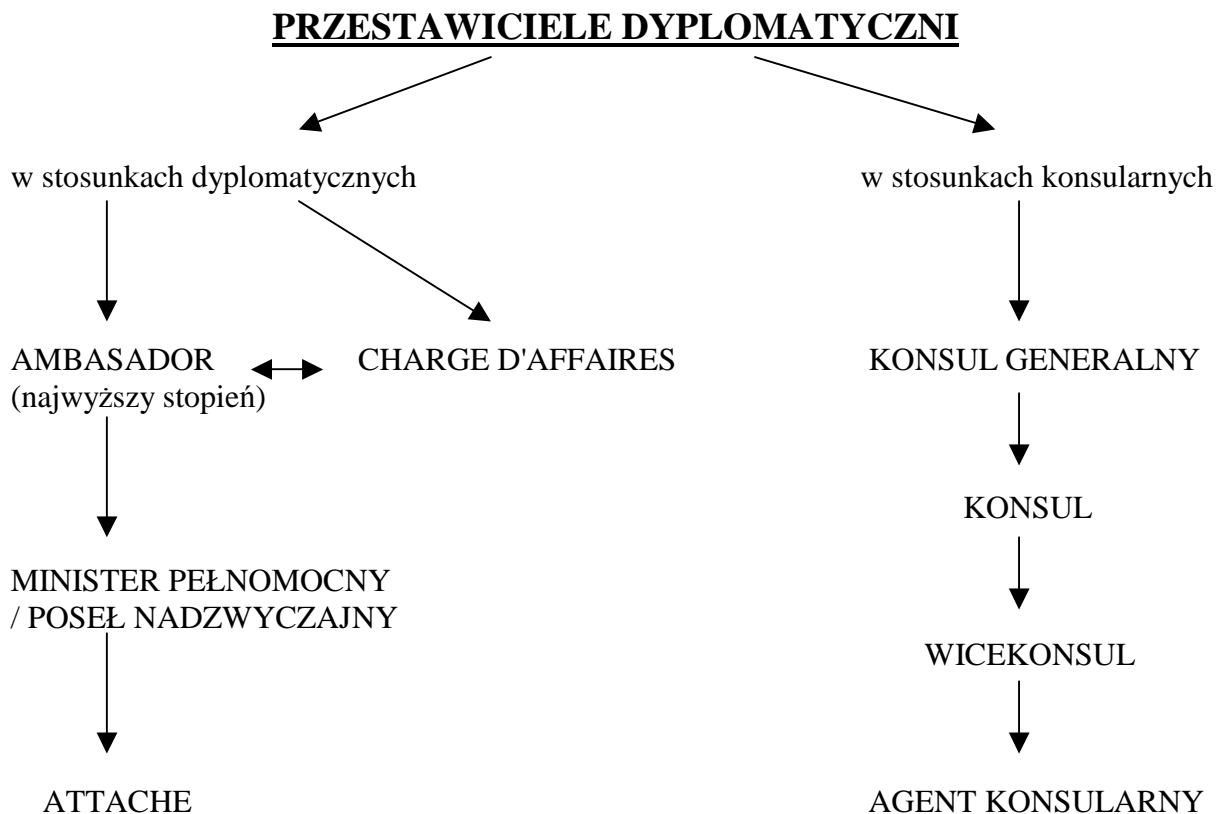
UKŁAD – umowa międzynarodowa obejmująca grupę państwa lub dwa państwa. Zawarcie układu jest czasem zawarciem związku o pewnych celach i zadaniach, np. Układ Warszawski.

ULTIMATUM – oficjalne pismo jednego państwa skierowane do drugiego, zawierające groźbę zastosowania środków przymusowych (najczęściej wojny), jeżeli państwo nie spełni żądań sformułowanych w piśmie w wyznaczonym terminie. Formą ultimatum posługuje się również ONZ.

WIZA – zezwolenie na wjazd cudzoziemca do jakiegoś państwa lub przejazd przez terytorium obcego państwa (wiza tranzytowa). Istnieją również wizy dyplomatyczne dla pracowników służby dyplomatycznej.

WODY TERYTORIALNE – pasy wód morskich przyległych do wybrzeża danego państwa, będące jego integralną częścią i podlegają tym samym prawom co terytorium lądowe. Szerokość wód terytorialnych określa samo państwo.

IX. HIERARCHIA PRZEDSTAWICIELI DYPLMATYCZNYCH

AMBASADOR – najwyższy stopień przedstawicielstwa dyplmatycznego, który pełni swą misję w obcym państwie lub przy organizacji międzynarodowej, pełni funkcje reprezentacyjne, ale także administruje placówką dyplmatyczną (ambasadą).

CHARGE D'AFFAIRES – dyplmat akredytowany jest przy ministrze spraw zagranicznych. Często reprezentuje oficjalnie swoje państwo, gdy nie istnieją jeszcze oficjalne stosunki dyplmatyczne

MINISTER PEŁNOMOCNY / POSEŁ NADZWYCZAJNY – przedstawiciel dyplmatyczny niższej rangą od ambasadora. Jest to klasyfikacja zgodna z prawem międzynarodowym (Uchwała Kongresu Wiedeńskiego – 1815 r. i Konwencja Wiedeńska – 1961 r.)

ATTACHE – najniższy stopień urzędnika dyplmatycznego, który przydzielony jest do ambasady lub placówki jako specjalista w jakiejś dziedzinie (np. attache wojskowy, kulturalny, prasowy, handlowy). Jego podstawowym zadaniem jest rozwijanie współpracy międzynarodowej oraz reprezentowanie interesów konkretnej dziedziny.

KONSUL – przedstawiciel dyplmatyczny państwa za granicą którego zadaniem jest ochrona interesów państwa i jego obywateli przebywających za granicą. Najczęściej zapewnia swoim rodakom ochronę prawną, gdy zachodzi taka potrzeba. Konsul jest mianowany przez ministra spraw zagranicznych H

X. PRAWO MIĘDZYNARODOWE

Prawo międzynarodowe jest odrębną dziedziną naukową, zbyt obszerną by przedstawiać ją w kontekście dyplomacji. Trzeba jednak wiedzieć jaka jest podstawa prawna wzajemnych stosunków – dyplomatycznych i konsularnych.. Wszystkie te kwestie włącznie z prawem traktatów zostały uregulowane podczas Konwencji Wiedeńskiej w 1961 roku. To prawo jest również podstawą stosunków polskich państw wirtualnych.

XI. INFORMACJE DODATKOWE I KOŃCOWE

Wszelkie dodatkowe informacje na temat stosunków dyplomatycznych – prawa oraz terminologii można uzyskać w portalu www.stosunki.pl

Wykłady przygotowane na podstawie:

1. wykładu prof. Salima Chazbijewicza – Profesora Zwyczajnego Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego w Olsztynie, Instytut Nauk Politycznych
2. „Słownika terminów politycznych”
3. „Leksykonu politologii”
4. informacji własnych